

Ένα κείμενο* που αποτέλεσε τη βάση για την τοποθέτηση του Π.Α. στην ενδιαφέρουσα συζήτηση - εκδήλωση για τα **Δημόσια/κοινά αγαθά : Από τις ιδιωτικοποιήσεις, την επιχειρηματικοποίηση και τις «σύγχρονες περιφράξεις» στη χειραφετητική προοπτική**, που πραγματοποιήθηκε στις 11 Αυγούστου στα πλαίσια του πολιτικού προγράμματος του **Camping Αναιρέσεις 2014**. Στη συζήτηση αυτή, με τη συμβολή και των υπόλοιπων ομιλητών (Ανδρίτσος Θάνος, Βουρεκάς Κώστας και Τριανταφυλλοπούλου Ελένη), διεξάχθηκε μια πλούσια κουβέντα, με αναφορές στην ιστορική αναδρομή των εννοιών περί Κοινών, Περίφραξης και τις αρχικές θεωρητικές προσεγγίσεις, αναλυτικές περιγραφές των στρατηγικών επιχειρηματικοποίησης από τη γη (αιγιαλοί, παραλίες κ.ά), μέχρι και την ενέργεια και το νερό, και τέλος αποπειράθηκε μια αναφορά και κριτική προσέγγιση των πιο σύγχρονων ιδεολογικών ρευμάτων (κυρίως της αυτονομίας) που καταπατήστηκαν και συνέβαλαν στην ανάδειξη των συγκεκριμένων σημαντικών ζητημάτων, τα οποία ειδικά ο δογματικός μαρξισμός είχε υποτιμήσει.

Ένα πρώτο σημείο που πρέπει να εξεταστεί είναι η αιτία που γέννησε αυτό το τεράστιο επενδυτικό ενδιαφέρον προς το νερό.

Παρατηρούνται τρεις τρόποι με τους οποίους προσπαθεί να αντιδράσει ο καπιταλισμός, όχι μόνο στην πτωτική τάση του κέρδους αλλά και σε αυτό το «σκούριασμα» της μηχανής του.

Ο πρώτος τρόπος για να ξεπεράσει ο καπιταλισμός την κρίση του, είναι η εκτατική ανάπτυξη, δηλαδή η είσοδος σε νέες αγορές, όπως είναι τα πιο σύγχρονα παραδείγματα της Κίνας και της Ινδίας, χώρες με τεράστιο πληθυσμό. Αυτή η κλασική μορφή ανάπτυξης ήταν πολύ χαρακτηριστική την περίοδο της αποικιοκρατίας, μπήκε με νέο τρόπο στις σφαίρες επιρροής, κυρίως οικονομικής, και πήρε νέα χαρακτηριστικά με τον παγκοσμιοποιημένο καπιταλισμό. Αυτός ο πρώτος τρόπος είναι μία κλασική μέθοδος δημιουργίας και ανοίγματος νέων πεδίων επέκτασης του καπιταλισμού.

Ο δεύτερος τρόπος είναι, στις χώρες που ο καπιταλισμός είναι πλήρως ανεπτυγμένος να πάει σε βάθος, δηλαδή να αγκαλιάσει και άλλους τομείς που δεν μπορούσε να έχει υπό την επιρροή του, όπως ήταν η υγεία, η παιδεία και το νερό. Τέτοιου είδους τομείς περιλαμβάνουν στρατηγικής σημασίας υπηρεσίες και πόρους ενός κράτους, όπου η «εκμετάλλευσή» τους απαιτεί πολύ λεπτούς χειρισμούς καθότι τυχόν λάθος θα έχει δραματικές κοινωνικές και πολιτικές συνέπειες.

Ο τρίτος τρόπος, που του έδωσε τεράστια ανάπτυξη την τελευταία εικοσαετία, αλλά ταυτόχρονα τον έβαλε πιο βαθιά στην κρίση, είναι η επέκταση στο μέλλον. Αφού λοιπόν εξαντλήθηκε η αγοραστική δύναμη του παρόντος, η λύση είναι δάνειο. Από τον απλό άνθρωπο που δανειζεται από μια τράπεζα για να αγοράσει ένα σπίτι, βοηθώντας την «κίνηση» των κατασκευαστικών, μέχρι χώρες ολόκληρες που δανειζονται από άλλες χώρες ή χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, βοηθώντας στην «ανάπτυξη» του οικονομικού και γεωγραφικού τους πόλου.

Στην πολύ μεγάλη κρίση που βρισκόμαστε τώρα παρατηρείται ότι και οι 3 παραπάνω τρόποι έχουν συναντήσει ή συναντούν τα όριά τους. Για αυτό το λόγο η κρίση αυτή είναι τόσο βαθιά και δεν μπορεί να ξεπεραστεί με μία απλή αναπροσαρμογή χαρακτηριστικών, πεδίων και στόχων εντός των πλαισίων του συγκεκριμένου συστήματος, παρά μόνο με έναν τρόπο μιας νέας, διαφορετικής διαχείρισης.

Στην περίπτωση του νερού συναντιόνται οι δύο πρώτοι τρόποι, χωρίς όμως να λείπουν σε πολλά παραδείγματα αρκετά στοιχεία από τον τρίτο. Τα βασικά λοιπόν που λαμβάνουν χώρα είναι η επεκτατική ανάπτυξη (Αφρική, Λατινική Αμερική, Κίνα) και ταυτόχρονα το «βάθεμα», η εκμετάλλευση δηλαδή ενός σημαντικότερου αγαθού όπως είναι το νερό. Επομένως αυτό εξηγεί τη μία ουσιαστική δυνατότητα που παρουσίαζε ο συγκεκριμένος φυσικός πόρος.

Υπήρχαν 3 τομείς οι οποίοι ήταν η ουσία του κράτους, η άμυνα, η δικαιοσύνη και το νερό. Για να αλλάξουν χέρια τέτοιου είδους τομείς χρειάζεται μεγάλη ιδεολογική προετοιμασία. Γι'αυτό και αυτή η ιδεολογική προετοιμασία έγινε τόσο βαθιά, τόσο συστηματικά και σε τέτοιο βάθος χρόνου και στηρίχτηκε στην απόδειξη της μη αποτελεσματικότητας του κράτους. Επιχειρήματα όπως η ύπαρξη μεγάλης διαφθοράς στο δημόσιο, η έλλειψη τεχνογνωσίας, η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα του ιδιωτικού τομέα είναι βασικά όπλα αυτής της ιδεολογικής «καμπάνιας» για μια πιο ομαλή κοινωνικά μετάβαση της διαχείρισης του νερού από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα.

Μεγάλο ρόλο έπαιξαν σε αυτό οι ΜΚΟ. Οι οργανώσεις αυτές που δεν έχουν σαφές ιδεολογικό προσανατολισμό είναι τις περισσότερες φορές υπό την πολιτική κηδεμονία της άρχουσας ιδεολογίας. Τα κρατικά στερεότυπα, η μη ύπαρξη φόβου απέναντι στο ιδιωτικό, η εύρεση λύσεων με κάθε τρόπο και με κάθε κόστος είναι μερικά από τα ιδεολογήματα που αναπαράγονται στις ΜΚΟ.

Όλος αυτός ο συνδυασμός αυτών των μηχανισμών (ΜΚΟ, φόρουμς, διεθνείς ενώσεις, χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, κυβερνήσεις) μαζί με την ανάγκη επίλυσης των προβλημάτων που υπάρχουν όσο αναφορά το νερό (λειψυδρία, πρόσβαση, καταλληλότητα) πλέκουν το ιδεολογικό κάλυμμα του ανοίγματος αυτού του τομέα. Ιδιαίτερα σε διακηρυχτικό επίπεδο ακούγονται τα πιο ενδιαφέροντα πράγματα, τα οποία όμως στην πράξη και κυρίως στα αποτελέσματα των διαφόρων μεθόδων που ακολουθούνται είναι πολύ διαφορετικά. Για παράδειγμα ο ΟΗΕ έχοντας αναγνωρίσει ότι το νερό είναι ανθρώπινο δικαίωμα και το υπέρτατο δημόσιο αγαθό, στηρίζει μεθόδους και τακτικές, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις καταπατούν αυτό το δικαίωμα.

Άλλο ένα σημαντικό στοιχείο είναι το εξής: το ιδιωτικό κεφάλαιο ανακάλυψε ότι αν ιδιωτικοποιηθεί ένα κομμάτι της αλυσίδας των πρώτων υλών (παραγωγή, επεξεργασία, διανομή κλπ), αποκτούν αυτόματα ιδιωτικά χαρακτηριστικά και τα υπόλοιπα κομμάτια. Δεν υπάρχει μερική ιδιωτικοποίηση. Η ιδιωτικοποίηση ενός τμήματος λοιπόν δίνει χαρακτηριστικά χειρισμού εμπορεύματος σε όλη την υπόλοιπη αλυσίδα.

Το νερό μαζί με την αποχέτευση είναι στο επονομαζόμενο green business, είναι κομμάτι του νέου τύπου του καπιταλισμού, ο οποίος δεν έχει αντίπαλο την οικολογία, αντίθετα τη χρησιμοποιεί ως πεδίο επιχειρηματικής δραστηριότητας. Το ίδιο το σύστημα έχει οικοδομήσει συμφέροντα πάνω στα οικολογικά προβλήματα, και βλέπει το περιβάλλον σαν ένα νέο πεδίο κερδοφορίας και επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Όσο αναφορά τώρα για τις νέες τάσεις που παρουσιάζονται τα τελευταία χρόνια, στις περισσότερες από τις οποίες παρατηρείται μια ανάσχιση της ιδιωτικοποίησης, οι περισσότερες προσεγγίσεις γύρω από αυτές στέκονται μόνο στο οικονομικό κομμάτι. Η πραγματική αποτυχία δεν είναι εκεί. Το σύστημα μπορεί να εκμεταλεύτηκε την ανελαστικότητα του συγκεκριμένου προϊόντος, δεν αναγνώρισε και δεν προέβλεψε την αδυναμία των κατώτερων τάξεων να πληρώσουν για αυτό. Και αυτό ισχύει από το επίπεδο ενός δήμου μέχρι το επίπεδο μιας χώρας ή ακόμα και μιας ηπείρου. Αυτό εξηγεί και ορισμένα πράγματα στον

επαναπροσανατολισμό που παρατηρήθηκε τελευταία. Ο τωρινός προσανατολισμός των μεγάλων εταιριών του συγκεκριμένου τομέα είναι στο κομμάτι της κατασκευής, στο κομμάτι της βιομηχανίας και σε «άλλου είδους» χώρες. Αποχωρούν από την Αφρική και στρέφονται στις αγορές της Ασίας και της ανατολικής Ευρώπης, από υπανάπτυκτες σε αναπτυσσόμενες.

Το δεύτερο πράγμα που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι όταν ο καπιταλισμός ανέπτυξε επιχειρηματική δραστηριότητα με το πρόσχημα της φιλευσπλαχνίας και της οικολογία δεν άλλαξε χαρακτηριστικά. Μπήκε στους τομείς αυτούς με την ίδια ορμή, χωρίς να υπολογίζει τίποτα στο όνομα του κέρδους, κάνοντας τα πάντα για να κατεβάσει το κόστος της όποιας επένδυσης. Για παράδειγμα υπήρχαν περιπτώσεις που οι εταιρίες υπέγραφαν συμβόλαιο για την κατασκευή και τη διαχείριση του δικτύου διανομής του νερού σε μία πόλη και κατασκεύασαν δίκτυα μόνο μέχρι την είσοδο της πόλης και όχι τους αγωγούς για το κάθε σπίτι.

Έτσι λοιπόν αυτή η υποχώρηση που παρατηρείται είναι διπλός συνδυασμός της λανθασμένης εκτίμησης όσο αναφορά τις οικονομικές αντοχές των ανθρώπων και των περιοχών όπου γίνονται οι επενδύσεις, και των τεράστιων προβλημάτων που δημιούργησαν τα ίδια χαρακτηριστικά του συστήματος. Αν λοιπόν μία επένδυση έχει να αποδοώσει ένα συγκεκριμένο ποσό, τότε θα δημιουργηθεί ένας φοβερός ανταγωνισμός για το ποιός (εταιρία) θα κερδίσει ολόκληρο αυτό το ποσό, με αποτέλεσμα μια μεγάλη ποσότητα «άχρηστης» υπερπροσφοράς και αρνητικές συνέπειες στο πεδίο αυτής της εκπαίδευσης.

Η επανακρατικοποίηση δεν είναι η βέλτιστη λύση καθώς γίνεται στα πλαίσια του ίδιου προβληματικού συστήματος και των χαρακτηριστικών του. Παρά το γεγονός ότι υπάρχει μια λογική που λέει ότι το κράτος μπορεί να διαχειριστεί καλύτερα τα δημόσια αγαθά από τον ιδιώτη, όπως στο παράδειγμα του Παρισιού, υπάρχει ο κίνδυνος επαναφοράς των ίδιων προβλημάτων. Το γεγονός ότι τα πρακτικά αποτελέσματα είναι καλύτερα είναι εξαιρετικής σημασίας και μάλιστα γιατί ήταν αυτά που δημιούργησαν αυτήν την τάση και όχι πολιτικές κινήσεις και δυνάμεις. Το γεγονός αυτό ενώ έχει μικρότερες πολιτικές βάσεις είναι πιο ασφαλές καθώς δείχνει ότι η ίδια η οικονομία βάζει φρένο στον καπιταλισμό, ακόμα και με τους δείκτες απόδοσης που διαμορφώνονται εντός του συστήματος, χωρίς να υπολογίζονται βασικοί παράγοντες όπως είναι το κοινωνικό όφελος, ή το γεγονός ότι η απώλεια ενός συγκεκριμένου χρηματικού ποσού έχει διαφορετικό αντίκτυπο σε κάθε άνθρωπο.

Σε ένα παραπάνω επίπεδο, δεν είναι πολύ εφικτό, ιδιαίτερα στις μέρες μας να υπάρξει ένα μοντέλο εργατικού ελέγχου και αυτόνομης διαχείρισης για έναν τόσο σημαντικό τομέα όπως είναι το νερό, εντός του υπάρχοντος συστήματος. Η ανάγκη για αλλαγή και μετάβαση σε ένα άλλο σύστημα δαίνεται στην αδυναμία του υπάρχοντος να προστατέψει τα ανθρώπινα δικαιώματα, το περιβάλλον, την ελεύθερη πρόσβαση του συνόλου της ανθρωπότητας στον πιο απαραίτητο πόρο στη ζωή, το νερό. Μία τέτοια αλλαγή είναι απαραίτητο να συνοδευτεί με την περαιτέρω ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και της τεχνολογίας και να μπει ένα φρένο στη σπατάλη αυτών σε μη απαραίτητες δραστηριότητες. Πρωτοβουλίες όπως η επαναδημοτικοποίηση στην ύδρευση του Παρισιού ή για παράδειγμα ένας εργατικός και κοινωνικός έλεγχος σε μια αντίστοιχη υπηρεσία, είναι κάποια πρώτα βήματα προς μια καλή κατεύθυνση, δεν αρκούν όμως για να λύσουν το πρόβλημα. Γιατί για παράδειγμα οι κάτοικοι του Παρισιού θα πίνουν φθηνότερο νερό καλύτερης ποιότητας, ενώ 700 εκατομμύρια άνθρωποι στην Ινδία ακόμα δεν θα έχουν πρόσβαση σε καθαρό νερό και αποχέτευση. Για να λυθεί λοιπόν συνολικά το πρόβλημα, χρειάζεται μια συνολική αλλαγή των στόχων της πολιτικής εξουσίας, μια τεράστια ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων στην κατεύθυνση των πραγματικών αναγκών της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, συνοδευόμενη από μία ανακατανομή του πλούτου που παράγεται σε παγκόσμιο επίπεδο.

Εάν πρέπει να αναδιοργανωθεί με διαφορετικό τρόπο ο κόσμος συνολικά, ένα από τα πιο ισχυρά επιχειρήματα είναι για να έχει νερό να πίνει.

** Η συγκεκριμένη τοποθέτηση αποτελεί απόσπασμα από τη μεταπτυχιακή εργασία του Παριανού*

Αυγουστίνου υπό την επίβλεψη του κ. Καλιαμπάκου Δημήτρη, στα πλαίσια του ΔΠΜΣ “Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων” του ΕΜΠ.